

Heimdall-broder,

Här dagens Corona-underhållning.

Först den så förträfflige **Trump** i en härlig bild, som dock ibland verkar krångla när man ska öppna den. Var dock tålmodig och påhittig om den krånglar, det lönar sig. Och scrolla ned en bit efter en stund.¹

Därpå två texter, båda av tidigare Corona-underhållare.

En har en viss anknytning till **Trump**, den av **Ingmar Karlsson**. Den påminner bl a - genom uppgiften om hur *Sauerkraut* på förekommen anledning en gång omdöptes till *liberty cabbage* - om hur *French fries* för inte så väldigt länge sedan av liknande anledning omdöptes till *Freedom fries*.

Den andra texten, av **Jan-Åke Hillarp**, berättar om fasanen, den ju så färggranna ingrediensen i det skånska slättlandskapet. Jan-Åke erinrar bl a om att fågeln fått sitt namn av floden Phais, där den först påträffades av resenärer västerifrån, ju i den region som redan på argonauternas tid kallades Kolchis och där det guld frambringats som georgierna gjort så makalösa smycken av. Tilläggas kan att Gyllene skinnets förvarades där, en uppgift som faktiskt har en viss koppling till verkligheten. Man utvann nämligen där - och utvinner kanske fortfarande - guld inte minst genom att lägga skinn eller mattor på flodbädden så att förbidrivande guldkorn sjunker ned i fällan och kan tillvaratas.

Avslutningsvis, det finns ännu några pärlor i vårt Corona-bibliotek men inte hur många som helst. Ergo, ytterligare bidrag mottages tacksamt!

Sällskapliga hälsningar,

Frank

Januari 2019

Amerikanerna utan bindestreck

Omkring 50 miljoner eller 17 procent av amerikanerna har en tysk bakgrund. De är därmed den i särklass största etniska gruppen i den amerikanska smältdegeln. De är också en av de äldsta. De första tyska invandrarna kom redan 1608. Utvandringen tog framför allt fart efter 1683 då en grupp anabaptister från Krefeld köpte ett markområde nordväst om Philadelphia och grundade Germantown.

När German-American Day firades för första gången den 6 oktober på tvåhundraårsdagen av detta markköp var tyskarna med åtta av de 76 miljonerna den största befolkningsgruppen i USA. Efter Berlin och Wien var New York den stad i världen som hade flest tyska invånare. En fjärdedel av stadens 3,4 miljoner konverserade med varandra auf Deutsch. I stora områden

¹ Ej med i denna version.

i det övriga USA fanns det samhällen med endast tysk befolkning. Drygt 40 procent av befolkningen i Wisconsin har till exempel i dag teutonisk härstamning.

Vid sekelskiftet år 1900 fanns det 488 tyska dags- och veckotidningar som höll tyskt språk och tysk kultur vid liv. Framför allt i Mellanvästern var tysk-amerikaner ryggraden i det republikanska partiet. De var en viktig politisk faktor och the German vote var en anledning till att USA förblev neutralt i första världskriget även efter det att passagerarfartyget Lusitania i maj 1915 sänkts av tyska ubåtar.

Vändpunkten kom i januari 1917 med det så kallade Zimmermantelegrammet från statssekreteraren på tyska UD till den tyske ambassadören i Mexiko. I detta instruerades denne att framföra att Tyskland skulle starta ett oinskränkt ubåtskrig men att Berlin trots detta inte förväntade att USA skulle ge sig in i kriget. Storbritannien och övriga i ententen skulle då tvingas till fredssamtal. Om detta scenario slog fel skulle Tyskland inleda förhandlingar med Mexiko och Japan om ett deltagande i kriget på dess sida. Lockbetet var möjligheterna för Mexiko att ta tillbaka "tidigare förlorad mark", det vill säga Texas, New Mexico och Arizona.

Telegrammet dechiffrerades av den brittiska underrättelsetjänsten och publicerades samtidigt som tre amerikanska fraktfartyg sänktes av tyska u-båtar.

När Mexikos avböjande svar kom den 14 april hade USA redan inträtt i kriget och de antityska känslorna svallade. Justitiedepartementet upprättade listor över tyskamerikaner, en kolgruvearbetare i Illinois lynchades, tyska böcker brändes och gatunamn ändrades. Undervisning i tyska förbjöds i skolorna. Sauerkraut döptes om till liberty cabbage. Los Angeles Times karaktäriserade Beethovens och Brahms verk: Det är erövringens och stormens, oordningens och förstörelsens musik. Det är en kombination av grottmannens ylande och nordanvindens rytande.

Under mellankrigstiden emigrerade omkring 400 000 tyskar till USA, många av dem judar. För att undvika trakasserier ändrade många sina namn och förteg sitt ursprung. Andra världskriget präglades inte av samma antityska hysteri som det första men omkring 10 000 tyskamerikaner internerades av politiska skäl och andra tvingades bära identitetshandlingar.

1983 proklamerade president Reagan att den sjätte oktober återigen skulle bli German-American Day. Firandet av denna går dock i stort sett obemärkt förbi liksom de bidrag andra tyskkättlingar lämnat till amerikanskt samhällsliv eftersom de med namnändringar har dolt sitt ursprung. Detta gäller inte bara skådespelare som Mary Anne Kappelhoff som under namnet Doris Day blev urtypen för den präktiga amerikanska flickan trots att Groucho Marx sade sig ha känt henne innan hon blev oskuld utan också skaparna av världskända produkter som Heinrich Steinweg som tog namnet Henry Steinway och sonen till trävaruhandlaren Wilhelm Böing som under namnet William Boeing gav sitt företag ett mindre tyskt klingande namn.

I oktober 1885 kom en yngling som hette Friedrich Drumpf till New York från Kallstadt i Pfalz för att undvika militärtjänsten. Han skapade sig en förmögenhet som bordell- och restaurangägare. Hans son bytte namn till Fred Trump och hävdade att han kom från Sverige för att dölja sitt tyska ursprung. Sonsonen Donald, som delat farfadens syn på kvinnor och militärtjänst, upprepar i sin bok *The Art of the Deal* denna lögn.

Trots det förfärliga som inte hände i Sverige påverkar denna i raden av alla andra lögnar nog inte hans politiska bas.

Ingmar Karlsson

Fasaner är inte så dumma som man tror.

Troligen kom de första fasanerna till Grekland genom Alexander den Stores fälttåg och de gåvor han sände till sin gamle lärare Aristoteles. Romarna kände till dem redan under romersk antik tid och spred dem troligen till sina provinser. I England fanns de i varje fall före normandernas invasion 1066. Till Skottland och Irland kom de i slutet av medeltiden med den jaktkultur som utvecklats vid de Europeiska hoven. I Sverige provade man på mitten av 1700-talet att sätta upp en fasanuppfödning vid Ulriksdals slott. Men introduktionen lyckades inte. Det gjordes flera misslyckade försök under 1800-talet bl a på Näsbyholm. Den som först lyckades var Oscar Dickson som inplanterade fasaner på Visingsö 1879 och som sedan bjöd in till jakter på dem. Flera fasanerier anlades i främst Skåne under de sista åren på 1800-talet och första på 1900-talet. De fasaner vi ser idag härstammar från dessa och senare introduktioner och visar drag från huvudsakligen två av de fem huvudgrupper, som de ca 30 vilda underarterna ingår i. Den västligaste gruppen är den mörkhalsade eller svarthalsade fasanen som finns i området från östra Svarta havet över Kaukasus och runt Kaspiska havet. Den första fasanen som Linné fick se var ur denna grupp. Han gav den namn efter en flod som rinner igenom Georgien till Svarta Havet – Phasis, varifrån de i sagorna sägs ha förts till Grekland av argonauterna. Så kom släktnamnet Phasianus – fågel från Phasis - till. Artnamnet colchicus hänvisar till Colchis - ett område vid Svarta havet. Därifrån fortsätter fasanens utbredning åt öster och bildar ett antal geografiskt skilda populationer fram till och med Kina och Korea, där den typiska ringfasanen, med tydlig vit halsring och vitt ögonbrynsstreck finns. Senare har också fasaner tagits till Europa från Japanska öarna där tre raser av gröna fasaner finns. Den gröna fasanen kan nog betraktas som en egen art, även om den ger fertil avkomma med övriga fasangrupper. Artbegreppet är inte lika strikt idag som förr.

Fasanen finns idag spridd i större delen av Europa, Nordamerika och finns dessutom i Australien och på Nya Zeeland. Den har spridts p g a att den är ett vackert jaktbyte. Fasaner med inslag från flera av underarterna bör väl lämpligen kallas jaktfasan eller bara fasan. Snödjupet är troligen den mest begränsande faktorn för fasanens spridning mot norr, så i Sverige finns den längs kusten upp till mellersta Norrland. Man anser att arten har minskat i Sverige sedan 1960-talet beroende på jordbrukets rationalisering. Troligen finns idag närmre 100.000 par i landet, med starkaste koncentration till slättbygderna. Efter snörika vintrar är antalet lägre.

Den terräng fasanerna föredrar är buskmarker och vassar med spridda träd eller trädgångar, gärna med rätt tät undervegetation helst i kontakt med öppen mark. Vi kan därför se att uppvuxna villakvarters parkmarker passar fasanen utmärkt. Här finns träd att sova i, buskar att söka skydd under, rätt få rovdjur och klippta gräsmattor för kycklingarna att torka på, när det regnat. Det senare är viktigt eftersom de små kycklingarna blir blöta om det regnar och måste då torka snabbt om de inte ska förlora energi. Regniga somrar dör många av fasan-kycklingarna.

Fasanen är en polygam hönsfågel. I de vilda ursprungsbestånden går det oftast en tupp på en till två honor. Tidigare så begränsades jakten på fasaner i Sverige till främst tuppar då man felaktigt ansåg att fasaner var som tamhöns och en tupp ledigt kunde betjäna 10 – 20 honor. I mars eller början av april etablerar tupparna revir, som hävdas genom galande och vingexponerande från någon upphöjd position och inkräktande tuppar körs bort efter regelrätta slagsmål. Dessa är intressanta och oftast lätta att följa eftersom fåglarna är så upptagna av varandra att de inte märker en försiktig människas närvaro. Höga hopp, sparkar och slag med vingarna ingår i striden. Under denna tid är de nakna, röda hudpartierna på huvudet speciellt prominenta till såväl storlek som färg. Hönorna attraheras av spelbeteendet och parning sker. Hönorna gör sedan ett rede på skyddad plats. Det kan vara i ett snår av brännässlor, under en risbunke eller längs en husvägg bland buskar och andra höga rabattväxter. Äggkullen på upp till över 20 ägg ruvas ca 25 dagar innan kycklingarna med sin vita äggtrand på övernåbbens ovansida nära spetsen öppnar äggskalet och tittar ut. Många fasanreden framförallt av yngre oerfarna honor plundras av rovdjur som räv, grävling och iller eller av kråkfåglar. Äldre honor har lärt sig och är skickligare att gömma sina bon. När kycklingarna torkat lämnar de boet, som saknar inredning, och följer honan. Hon håller ihop flocken genom att hela tiden avge ett lågt kontaktläte. Fasankycklingar som kommit bort från flocken kallar intensivt. Om de inte får kontakt är de snart tillspillogivna. Tar man in dem utan kunskap, stressar de ihjäl sig. Redan efter 10 – 12 dagar så är vingpennorna så utvuxna att de små dunbollarna kan flyga för att undkomma faror. Honan och kycklingarna håller ihop större delen av sommaren. Så fort de blir tillräckligt stora sker övernattningen i träd. Enligt Gustaf Rudebeck, nestorn i svensk vetenskaplig ornitologi, så övernattar de med viss förkärlek i övergivna skatbon. Vanligt är att de sitter i täta granar eller tallar om sådana finns. Kycklingarna är när de blivit bejädrade lika honan, men under senhösten har tupparna fått en dräkt med tydlig tuppkaraktär.

Fasanerna äter såväl insekter och andra småkryp som vegetabilier i form av frön, gröna eller ytligt liggande underjordiska växtdelar. På sommaren finns gott om foder. Kycklingarna är då mest insektsätande, men går under sensommaren successivt över till allt mer vegetarisk föda. Vid mycket snö blir beroendet av utfodring stort och då äts tacksamt det som faller ner från fågelbord och kastas ut på marken. De föredrar dock hel vete framför spetsigare havre och korn, men även dessa äts trots att få andra vill ha dem. Även solros och hampfrön slinker ner. Nedfallna talgbollar föraktas inte heller. Vid ständig matning och helst på bestämda tider kan fasanerna bli mycket förtrogna med den som matar. De kan då börja uppträda runt benen på mataren, som om de vore en flock höns.

Fasanen betraktas som ett speciellt fint jaktbyte antagligen för att fasanen är vacker och kan komma upp i goda flyghastigheter. I terräng med hinder tar de gärna höjd och man kan därigenom få svåra skott på ”hög fasan”. En fasan bör vara välhängd och uppspäckad för att vara annat än torr och tråkig. Jag tycker personligen att annat fågelvilt, även unga kråkfåglar, smakar bättre.

Men vad syftar då denna krias titel på? Jo för många år sedan fick jag in en liten dununge till den viltrehabilitering, där jag är verksam. Den förutom ljus haka och vingpetsar helt bruna kycklingen hade tydligen tappats av den kråkfågel som dragit den ur ägget, för den kunde ännu inte stå på sina ben. Jag satte den lilla dvärghönskycklingen under en värmelampa och nästa morgon stod den på benen. Eftersom vi bara tar hand om vilda djur, så fick den stanna hemma hos oss och under dagarna följa oss i trädgården och där plocka bladlöss och små dagmaskar och annat gott som den sprätte fram. Vi fodrade den med kycklingstartfoder och när vi var inne så satt den i en kaninbur. När den var knappt två veckor flög den korta sträckor

med de små runda vingarna med tvärbandade handpennor. När jag satt och läste i trädgården flög den ofta upp i knät och la sig väl till rätta eller satt och putsade sig på armstödet. När den var en månad gammal så var det en rätt spräcklig dvärghöna och lite senare började den se allt mera fasanlik ut. Men sådana fasankycklingar som denna finns ju inte.

På hösten blev den allt mera tuppfärgad fasan och gick fortfarande med oss i trädgården, När vi var borta fick den sitta i en stor bur i trädgården på dagarna. På kvällarna stegade den själv in och gick rakt fram till sin kaninbur, åt och drack lite och la sig att vila. Vid 10-tiden åt och drack den igen varefter den sov till nästa morgon. Under senare delen av hösten flög den ofta ut över planket runt trädgården, när jag släppte ut den på morgonen och försvann sedan under dagen för att åter sitta på trädgårdstrappan innan det blev mörkt. Han såg ovanlig men mycket stilig ut. Några nätter tillbringade han i ett träd ett kvarter bort, men sedan kom han tillbaka igen. Kanske drog våra skalade solrosfrön.

Det blev vinter och snö och en dag var han bara borta. Efter fyra dagar utan att finna honom så gav vi upp, men då ringde telefonen. Det var från Falsterbo 3,5 km bort. Man meddelade att en fasantupp hade försökt att gå in i deras hus och det hade inte räckt med övertalning att hålla honom ute. Jag gissade genast att det var Pip. Han fick det namnet som kyckling för att kontaktlätet med oss var just pip. Vi ger aldrig namn till vilda djur, men han var ju från början en dvärghönskyckling. Raskt in i bilen och ner till Falsterbo, där jag på nysnön kunde följa Pip tills jag fann honom. Att fånga honom var inte svårt, men han ogillade skarpt att bli tvångsplacerad i en flyttkartong på vägen hem. Sedan fortsatte vårt gemensamma liv som vanligt utan vidare utflykter. Han var rätt praktfull i början på våren, när han varje morgon putsade fjädrarna sittande på vår taknock. Sedan vidtog provianteringsfärder i grannskapet. Vi fick snart av grannarna reda på att favoritmaten var penséer. Det blev nästan konflikt med flera av de närmaste grannarna, så för att bryta trenden tog jag honom varje morgon under armen och vandrade iväg i olika riktningar för att han skulle sprida sina räder. Några ringde och klagade och fick beskedet att jaga i väg fasanen. Det var emellertid lättare sagt än gjort. En dag stod en förtvivlad dam med en sopkvast utanför vårt hus i sällskap med Pip. Hon hade försökt driva bort honom, men han hade istället jagat henne hem till oss. Han började bli rätt tuff. Ställde man sig framför honom och lät fötterna gå som trumpinnar, så blev han högröd i synen och anföll utan pardon. Jag började inse att vi nog fick skiljas från Pip innan något barn eller för all del någon vuxen fått en rejäl omgång. Jag ringde Johan, djurförman på Skånes Djurpark, som lovade att ta väl hand om honom, om vi kom dit. Jag ville naturligtvis ha något minne av Pip innan vi lämnade honom så en eftermiddag väntade jag på honom med filmkameran, när han skulle komma hem.

Han skred majestätiskt nedför gången mellan radhusen och atriumhusen och jag började filma. Strax innan han kom fram till mig gick han in i en trädgård och ställde sig på deras soldäck. Medan jag väntade på hans nästa steg, såg jag den stora öronlösa förvildade katthanen, som hållit till i området i flera år komma samma väg som Pip och vika av in i samma trädgård. Jag smög fram med filmkameran för att få några bilder på Pips hädanfärd. Man är ju biolog. När katten fick syn på Pip gjorde den en vid båge om honom och försvann. De hade mötts förr och det är ingen tvekan om vem som fått på pälsen. Troligt var att han även skrämt en del hundar i området för jag såg aldrig att han blev jagad. Han var föv vid våra. När han var färdig med sin tillsyn av trädgården vandrade han åter ut i gången och vidare runt två hörn till vår trädgårdsgrind, som han flög över. Han inväntade mig på trappan och steg värdigt in och bort och upp i sin bur. Han hade säkert sett katten men inte i sin hållning på något sätt visat detta.

Några dagar senare for vi till Jularp och djurparken, där han inkvarterades i storkhägnet. Johan meddelade senare att han fixat en maka åt honom. Det blev ägg, men kycklingarna svaldes snabbt av storkarna. Vid våra besök kom Pip, efter att vi kallat, spingande och fick skalade solrosfrön. En dag så kom han inte. Jag ringde Johan, när jag kom hem och han gick nästa dag ner och letade efter Pip. Han låg med brutet ben i bortre delen av storkhägnet. Johan lät djurparkens veterinär spjåla benet och efter 12 dagar så fick en något låghalt fasantupp återvända hem. Sedan kom fågelinfluensan. Pip var den ende av de vilda hönsfåglarna som blev vaccinerad, så något intryck hade han tydligen gjort på personalen. Han överfördes till det nu tomma hönsfågelhägnet, där vi hälsade på honom. Han sprang till oss lika bra som vanligt trots den lilla hältan.

Ett par månader senare fick jag ett mail från djurparkschefen, som meddelade, att den nu treåriga ”Pip dött med sporrarna på”. Man hade skaffat en ny tjädertupp och i Pips försök att kasta den ur hägnet, så hade Pip dragit det kortaste strået. Ville vi ha kroppen för begravning? Jag meddelade att begravningen lämpligen skedde i någon rovdjursmage, så att han fick ett värdigt slut.

Nu kan man tycka att fasantuppen inte var särskilt klok, som anföll en större och betydligt starkare motståndare. Men man måste konstatera att denne ringens mästare troligen aldrig tidigare förlorat en kamp och vad är en tjäder i storlek jämfört med människor och hundar. Pips fenomenala anpassning till nya miljöer och hans förmåga att behärska nya situationer tyder på intelligens åtskilligt högre än jag hade förväntat mig av en fasan.

Jan-Åke Hillarp